

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของครูโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียนในเขตภาคเหนือตอนบน พร้อมทั้งเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียนตามโครงการฯ ดังกล่าว โดยทำการศึกษากับกลุ่มประชากรตัวอย่างที่โครงการศูนย์การศึกษาศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ซึ่งดำเนินการอยู่ 4 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประชากรกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 16 คน ครูโครงการ ศศช. จำนวน 30 คน และชาวเขาผู้เรียนซึ่งลงทะเบียนเรียนตามโครงการ ศศช. โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายไม่มีการแทนที่ โดยวิธีจับฉลากจำนวนร้อยละ 25 ของประชากรชาวเขากลุ่มผู้เรียน จำนวน 391 คน รวมประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 437 คน

จากการใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำไปเก็บข้อมูล โดยได้ลงไปเก็บข้อมูลในที่ด้วยตนเอง และได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากครูโครงการ ศศช. ซึ่งดำเนินการอยู่ในเขตแต่ละพื้นที่ สำหรับผู้บริหาร และครูโครงการ ศศช. เป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ส่วนชาวเขาผู้เรียนตอบแบบสอบถามเชิงสัมภาษณ์ แบบสอบถามมีจำนวน 32 ข้อ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้ครบทั้ง 437 คน และได้นำข้อมูลที่ได้รับไปวิเคราะห์ โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS-PC) ปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทที่คาดหวังของครูโครงการ ศศช. ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียน ในเขตภาคเหนือตอนบนนั้น เกี่ยวกับบทบาทด้านการให้บริการทางการศึกษาและ

ด้านการประสานงานการพัฒนา ซึ่งสรุปได้คือ ผู้บริหารเห็นว่าบทบาทของครูโครงการ ศศช. ตามความคาดหวัง ตามการรับรู้ของผู้บริหารเองนั้น เห็นว่า ผู้บริหารมีระดับความคาดหวังต่อบทบาทของครูโครงการ ศศช. มากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.7383 ในขณะที่กลุ่มครูก็มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทของครูโครงการ ศศช. ใกล้เคียงกันกับกลุ่มผู้บริหาร คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.3978 และกลุ่มชาวเขาผู้เรียนมีระดับความคาดหวังต่อบทบาทของครูโครงการ ศศช. ใกล้เคียงกันทั้ง 2 กลุ่ม คือ 3.4746 สรุป คือ บทบาทของครูโครงการ ศศช. ตามความคาดหวังของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียนไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. บทบาทของครูโครงการ ศศช. ตามความเป็นจริง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียน ทั้งบทบาทหน้าที่ด้านการให้บริการทางการศึกษา และบทบาทหน้าที่ด้านการประสานงานและการพัฒนา เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว จากผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ บทบาทของครูโครงการ ศศช. ตามที่ปฏิบัติได้จริงนั้น ปรากฏว่า ระดับการรับรู้ของผู้บริหารมีระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.1542 รองลงมาได้แก่ ของครู คือ 2.9041 และของชาวเขาผู้เรียนคือ 2.8185 ตามลำดับ และผลของการวิเคราะห์ความแปรปรวนดังกล่าวทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่ง มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 สรุปคือ บทบาทของครูโครงการ ศศช. ตามความเป็นจริง ตามการรับรู้ของผู้ตอบทั้ง 3 สถานภาพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในทุกบทบาทของครูโครงการ ศศช. ทั้งบทบาทหน้าที่ด้านการให้บริการทางการศึกษา และบทบาทหน้าที่ด้านการประสานงานและการพัฒนา

การเปรียบเทียบความแตกต่างของแต่ละรายคูก่อนนั้น ได้ใช้วิธีทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ่ ซึ่งพบว่า บทบาทผู้บริหารนั้นสูงกว่าของกลุ่มชาวเขาผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของครูโครงการ ศศช. ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียนนั้น ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของครูโครงการ ศศช. ตามที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริงนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อภิปรายผล

ในการเสนอความคิดเห็นตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียน เกี่ยวกับการศึกษาบทบาทที่คาดหวัง และที่เป็นจริงของครูโครงการ ศศช. ที่ได้พยายามปฏิบัติงาน ทั้งบทบาทด้านการให้บริการทางการศึกษา และการประสานงานการพัฒนา ซึ่งตามสภาพที่เป็นจริงนั้น จากการวิจัยพบว่า ครูโครงการ ศศช. นั้น เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ ทั้ง 2 บทบาท ซึ่งแยกเป็นแต่ละบทบาทดังนี้

1. บทบาทด้านการให้บริการทางการศึกษา เพื่อช่วยให้เด็กและผู้ใหญ่ชาวเขา สามารถอ่านออกเขียนได้ และสามารถใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อความหมายได้ จากการวิจัยพบว่า ระดับคะแนนบทบาทที่ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้จริงนั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ 2.9080) เมื่อเทียบกับชาวเขาที่ไม่ได้เข้าร่วมในโครงการ ศศช. ดังนั้น บทบาทที่เป็นจริงของครูโครงการ ศศช. ในด้านการให้บริการด้านการศึกษาอยู่ในระดับที่มาก แต่ก็ยังแตกต่างกับบทบาทที่คาดหวังซึ่งตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียน ได้คาดหวังไว้สูงมากกว่าที่ครูสามารถปฏิบัติได้จริงอยู่ในขณะนี้ แต่ก็นับได้ว่าการปฏิบัติงานของครูโครงการ ศศช. ในบทบาทด้านการให้บริการศึกษานี้อยู่ในระดับที่พึงพอใจ

2. บทบาทด้านการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นชนชาวเขานั้น ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่ครูสามารถปฏิบัติได้จริงในด้านนี้ ครูโครงการ ศศช. ยังปฏิบัติงานในบทบาทด้านนี้อยู่ ในระดับมาก ตามการรับรู้ของทั้ง 3 กลุ่ม คือระดับคะแนน ($\bar{X}$ 2.7855) แต่เมื่อเทียบกับระดับบทบาทที่คาดหวัง ของครูโครงการ ศศช. แล้ว ยังมีความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระดับความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทของครูโครงการ ศศช. ตามความคาดหวังในด้านการปรับปรุงสื่อการเรียนอยู่ในระดับสูงมาก

3. บทบาทด้านการเสริมหลักสูตรและสื่อการเรียน ในส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 20 ของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและสังคม ซึ่งไม่ได้กำหนดรายละเอียดไว้ในหลักสูตร โดยครูและชาวเขาผู้เรียนร่วมกัน วิจารณ์สภาพปัญหา ความสนใจและความต้องการของท้องถิ่น ในส่วนนี้การวิจัยพบว่า บทบาทที่คาดหวังเกี่ยวกับด้านนี้สูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ซึ่งระดับบทบาทที่คาดหวังอยู่

ในระดับมากที่สุด (X̄ 3.5395) ซึ่งสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ซึ่งมีคะแนนอยู่ในระดับมาก (X̄ 2.8930) ซึ่งเกี่ยวกับบทบาทด้านการเสริมหลักสูตรและสื่อการเรียน ซึ่งครูและชาวเขาผู้เรียนร่วมกันจัดทำได้ในส่วนนี้ ซึ่งสามารถทำได้ผลดีอยู่ในระดับน่าพึงพอใจ ถึงแม้ว่าจะแตกต่างไปจากบทบาทที่คาดหวังซึ่งตั้งความหวังไว้มากที่สุด

4. บทบาทด้านการประเมินผลการเรียนการสอนของผู้เรียน และการประเมินผลการจบหลักสูตรของผู้เรียนร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน ครูนิเทศก์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้ การวิจัยพบว่า บทบาทที่ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้จริงนั้น มีคะแนนอยู่ในระดับมาก (X̄ 2.8949) เนื่องจากชาวเขาเมื่อเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของครูโครงการ ศศช. จึงได้ให้ความร่วมมือตลอดถึงกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งนับว่าได้ผลเป็นที่น่าพึงพอใจ แต่เมื่อเปรียบเทียบบทบาทด้านนี้กับระดับความคาดหวังของผู้บริหาร ครูและชาวเขาผู้เรียน ปรากฏว่ามีความแตกต่างกัน เนื่องจากระดับบทบาทที่คาดหวังไว้นั้นสูงมาก จึงแตกต่างจากบทบาทที่เป็นจริง ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ในระดับมาก (X̄ 2.8949)

5. บทบาทด้านการจัดทำบันทึกประจำวันของครูโครงการ ศศช. ไว้ที่ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขานั้น ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติหน้าที่บทบาทด้านนี้ได้อยู่ในระดับมาก (X̄ 2.9116) แต่ยังคงแตกต่างจากบทบาทที่คาดหวังซึ่งได้คาดหวังไว้ในระดับมากที่สุด (X̄ 3.5209) โดยแท้จริงแล้ว บทบาทหน้าที่ด้านนี้ ครูโครงการ ศศช. ได้ปฏิบัติเป็นประจำและสม่ำเสมออยู่แล้ว ซึ่งนับว่าในระดับคะแนนในระดับมาก ซึ่งเป็นบทบาทที่เป็นจริงของครูโครงการ ศศช. นั้น ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

6. บทบาทด้านการรายงานปฏิบัติงานประจำเดือน ส่งให้ครูนิเทศก์ตามบทบาทที่ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้จริงนั้น อยู่ในระดับคะแนนมาก (X̄ 3.0326) ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ครูโครงการ ศศช. ถือปฏิบัติโดยตรง จึงสามารถปฏิบัติได้ดี สำหรับบทบาทที่คาดหวังเกี่ยวกับด้านการรายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือนนั้น มีคะแนนในระดับมากเช่นเดียวกัน (X̄ 3.4895) ซึ่งสรุปได้ว่า ครูโครงการ ศศช. นั้น สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ด้านการรายงานการปฏิบัติงานประจำเดือนของครูโครงการ ศศช. เองอยู่ในขั้นประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพึงพอใจเพราะสามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ที่เป็นจริง ได้ใกล้เคียงกับบทบาทที่คาดหวังไว้ได้มากในระดับเดียวกัน

7. บทบาทต่อการรับผิดชอบ เก็บรักษา และทำบัญชีวัสดุครุภัณฑ์ของศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในหมู่บ้านนั้น จากการวิจัยพบว่า บทบาทที่เป็นจริงของครูโครงการ ศศช. สามารถทำได้ อยู่ในระดับคะแนนมาก ($\bar{X}$ 2.7991) ซึ่งมีความแตกต่างจากบทบาทที่คาดหวังตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียน ซึ่งมีระดับคะแนนมากที่สุด ($\bar{X}$ 3.5327) ซึ่งในระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ด้านนี้ ครูโครงการ ศศช. ก็สามารถทำให้อยู่ในระดับดีได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

8. บทบาทหน้าที่ด้านการประสานงานและการพัฒนาของครูโครงการ ศศช. นั้น เกี่ยว กับบทบาทด้านการประสานงานให้บริการของศูนย์การศึกษาประจำหมู่บ้าน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดกลุ่มสนใจ ให้ข้อมูลข่าวสารด้านวิทยุ เทป สไลด์ รูปภาพชุดการเรียน โดยเน้นให้บุคลากร ในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานและจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนนั้น ตรงกับวัตถุประสงค์ของรัฐบาล ในการขยายการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนเป็น พลเมืองดี มีอาชีพ รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำประโยชน์แก่สังคมและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น อย่างมีสันติสุข (กระทรวงศึกษา 2529 : 23) จึงได้เน้นรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดกลุ่มสนใจ ให้ความรู้ด้านข่าวสารข้อมูล ในภาคภาษาไทยและภาษาชาวเขา โดยเฉพาะเขตภาคเหนือตอนบน จะมีรายการวิทยุภาคภาษาชาวเขาด้วย สำหรับความคาดหวังในบทบาทด้านนี้ของครูโครงการ ศศช. มีคะแนนสูงมากที่สุด ($\bar{X}$ 3.5905) ซึ่งจากการวิจัยพบว่า บทบาทที่เป็นจริงของครูโครงการ ศศช. ในด้านการประสานงานและการพัฒนานั้น สามารถปฏิบัติงานได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ 2.7881) ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ได้มากที่สุดตามที่คาดหวังก็ตาม แต่ก็อยู่ใน ระดับที่น่าพึงพอใจส่วนหนึ่ง เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูโครงการ ศศช. ซึ่งไม่สามารถปฏิบัติ หน้าที่ได้ในระดับมากที่สุดนั้นก็อาจเป็นเพราะว่า บทบาทหน้าที่ของครูโครงการ ศศช. ที่ปฏิบัติงาน อยู่ มีงานต้องปฏิบัติ หลายด้านเกินไป ตรงกับที่ สุจริตรา วรณศิริวัฒน์ (2530:151) ได้ทำ การวิจัยพบว่า ครูโครงการ ศศช. มีการปฏิบัติงานหลายด้านเกินไป จนไม่สามารถปฏิบัติงาน ด้านใดด้านหนึ่งมีประสิทธิภาพเด่นชัดออกมาได้ดีที่สุด ผลการปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงจึง อยู่ในระดับคะแนนมาก ($\bar{X}$ 2.7881)

9. บทบาทด้านจัดทำแผนดำเนินงานในแต่ละเดือน/ปี ร่วมกับกลุ่มครู, ครูนิเทศก์ และ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อจัดทำแผนดำเนินงานให้เป็นไปตาม

ความต้องการของชุมชนชาวเขา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่เป็นจริงของครู โครงการ ศศช. ทำได้อยู่ในระดับมาก แสดงว่ากลุ่มครูร่วมกับ ครูนิเทศก์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มีการประชุม และวางแผนดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งบทบาทของครูตามความคาดหวังนั้นอยากให้มีมากที่สุดในระดับคะแนน ($\bar{X}$ 3.4699) ซึ่งยังมีความแตกต่างกัน กับบทบาทที่เป็นจริงอยู่ในขณะนี้ เพราะการสำรวจความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การวางแผนเพื่อดำเนินการเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานให้ตรงตามเป้าหมายได้

10. บทบาทด้านการใช้ชีวิตร่วมกันกับชุมชนและศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตของชนชาวเขาและสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมนั้น ตามบทบาทที่คาดหวังนั้นมีคะแนนมากที่สุด ($\bar{X}$ 3.5283) ทั้งนี้ เพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับของชุมชนชาวเขา แต่บทบาทที่ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้จริงตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครูและชาวเขาผู้เรียน ยังมีความแตกต่างไปจากบทบาทที่คาดหวังมาก เพราะระดับคะแนนบทบาทครูโครงการ ศศช. ตามที่ปฏิบัติได้จริงนั้นมีระดับคะแนนมากที่สุด ($\bar{X}$ 2.9906) ตรงกับข้อเสนอแนะสำหรับครูโครงการ ศศช. ของงานวิจัยเชิงคุณภาพของ สุจิตรา บรรณศิริพิพัฒน์ (2530: 152) ซึ่งเน้นว่าครูในโครงการ ศศช. เป็นบุคคลากรที่สำคัญมาก ในการปฏิบัติงานภาคสนาม ที่จะส่งผลให้โครงการบรรลุผลสำเร็จหรือประสบความสำเร็จได้เช่นกัน ซึ่งการคัดเลือกครู ศศช. ควรได้พิจารณาเกี่ยวกับ คุณสมบัติในตัวครู คือต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีความตั้งใจ มีความเสียสละอดทน ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการใช้ภาษาชาวเขาและควรจะได้คนในท้องถิ่นจะช่วยทำให้ครู สามารถปฏิบัติตนได้ตามบทบาทของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับชุมชนชาวเขาและเข้าใจวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลดีที่สุด

11. บทบาทด้านการให้คำแนะนำทางด้านสุขภาพอนามัย บริการสาธารณสุขมูลฐานเท่าที่จำเป็น และการประสานงานกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขในระดับท้องถิ่น จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่เป็นจริงครูโครงการ ศศช. ด้านบริการสาธารณสุขนั้น ทำได้มากในระดับคะแนน ($\bar{X}$ 3.1227) แต่เมื่อเทียบกับบทบาทที่คาดหวังซึ่งมีระดับคะแนนมากที่สุด ($\bar{X}$ 3.5926) ซึ่งมีความแตกต่างกันมาก เป็นเพราะว่า บทบาทด้านสาธารณสุขอนามัยในชุมชนชาวเขาที่ห่างไกลจากสถานพยาบาลนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญและสำคัญมากทุกกลุ่มมีความคาดหวังอยากให้มีครูโครงการ

ศศช. สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ด้านสาธารณสุขได้มากที่สุด แต่บทบาทที่ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้จริงในขณะนั้นก็ได้ผลเป็นที่น่าพึงพอใจ

12. บทบาทด้านการประสานงานการเกษตร เพื่อปรับปรุงอาชีพและการทำมาหากินของชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่เป็นจริงของครูโครงการ ศศช. ด้านนี้ทำได้มากที่สุดระดับคะแนน ($\bar{X}$ 2.8279) แตกต่างจากบทบาทที่คาดหวัง ซึ่งมีระดับคะแนนสูงมากที่สุด ($\bar{X}$ 3.5349) ทั้งนี้เนื่องจากสภาพปัญหาการเกษตร ที่แต่เดิมชาวเขามีอาชีพปลูกฝิ่นและกัญชา ซึ่งเป็นยาเสพติดและทำรายได้ดีให้กับชาวเขา ดังนั้น การแนะนำเพื่อเปลี่ยนแปลงอาชีพการเกษตรของชาวเขาตามบทบาทความเป็นจริงที่ครูโครงการ ศศช. ปฏิบัติได้นั้น จึงแตกต่างไปจากบทบาทที่คาดหวังมาก และจำเป็นจะต้องอาศัยระยะเวลาในการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงการแนะนำที่จะปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน แต่บทบาทจริงที่ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้ขณะนี้อยู่ในระดับที่สามารถทำได้มากเป็นที่น่าพึงพอใจสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

13. บทบาทด้านการประสานงานและให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่รับผิดชอบในชุมชน และร่วมมือในการพัฒนาผลการวิจัยพบว่า ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติบทบาทที่เป็นจริงเกี่ยวกับการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ทำได้มากในระดับคะแนน ($\bar{X}$ 2.7881) ทั้งนี้เพราะครูโครงการ ศศช. นั้น มีใช้เป็นตำแหน่งข้าราชการ ในการทำงาน ของครูโครงการ ศศช. จะมีลักษณะคล้ายกับงานของครูอาสาสมัครเบ็ดเสร็จ เดินสอนทั่วไป (สมบูรณ์ ศาลยาชีวิต และคณะ เอกสารอัดสำเนา) ดังนั้นในการประสานงานหรือขอความร่วมมือกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จึงยังทำได้ไม่ดีที่สุดตามบทบาทที่คาดหวังไว้ แต่ครูโครงการ ศศช. ก็สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ด้านการประสานงานอยู่ในระดับมาก ซึ่งก็นับได้ว่าประสบผลสำเร็จในขั้นต้นของโครงการทดลองหารูปแบบโครงการ ศศช. สำหรับการจัดบริการด้านการศึกษาและการพัฒนาแก่ชุมชนชาวเขา

14. บทบาทด้านการดำเนินงานตามคำแนะนำในคู่มือการดำเนินงานศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา จากการศึกษาบทบาทครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชนนั้น จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่เป็นจริงของครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้อยู่ในระดับคะแนนมาก ($\bar{X}$ 2.8677) และบทบาทที่คาดหวังของครูโครงการ ศศช. ตามการ

รับรู้ของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียนอยู่ในระดับคะแนนมากที่สุดใกล้เคียงกัน คือ (X̄ 3.5012) ทั้งนี้เพราะเป็นบทบาทหน้าที่ซึ่งครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านนี้ได้ดีใกล้เคียงกับบทบาทที่คาดหวังจากการวิจัยได้ผลเป็นที่น่าพอใจเกี่ยวกับบทบาทด้านนี้ แต่ที่ยังไม่สามารถจะปฏิบัติบทบาทหน้าที่ได้ดีที่สุดนั้น ก็เนื่องจากองค์ประกอบในการที่จะเป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชนได้ดีที่สุดนั้น วัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในสังคมชาวเขาก็น่าจะมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ครูโครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ด้านนี้ได้ดีที่สุดหรือไม่ ซึ่งก็ตรงกับผลการวิจัยของ หิตยา สุวรรณชฎ (2527 : 169) ที่พบว่า วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น สำหรับครูโครงการ ศศช. จำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาบทบาทหน้าที่ให้ถูกต้อง และชัดเจน ในอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหานั้น ๆ ในการจัดการศึกษาสำหรับชุมชนในเขตภูเขา ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินงานโครงการ ศศช. นั้น ครูผู้สอนในโครงการฯ เป็นบุคลากรที่สำคัญมากในการปฏิบัติงานภาคสนาม ที่จะส่งผลให้โครงการบรรลุผลสำเร็จหรือประสบความสำเร็จได้เช่นกัน และบทบาทของครูโครงการ ศศช. นั้น กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้มากเกินไป จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้พบว่าบทบาทที่คาดหวังนั้น แตกต่างจากบทบาทที่เป็นจริงทุกด้าน โดยบทบาทที่คาดหวังตามการรับรู้ทั้งของผู้บริหาร ครู และชาวเขาผู้เรียน นั้นสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงทุกบทบาท ดังนั้นโครงการ ศศช. จึงควรที่จะได้พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. ควรจัดให้มีการสัมมนาเพื่อทบทวนเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของครูโครงการ ศศช. ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของชุมชนชาวเขาได้อย่างแท้จริง
2. การคัดเลือกครูโครงการ ศศช. ควรได้พิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติในตัวครูโครงการ ศศช. ดังต่อไปนี้ ความรับผิดชอบ ความตั้งใจ ความเสียสละ อดทน ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการใช้ภาษาชาวเขา และควรจะได้คนในท้องถิ่น

3. ควรจะได้สนับสนุนด้านสื่อและวัสดุต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานของครู ศศช. เป็นไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพตามความคาดหวังที่ทางโครงการ ศศช. ต้องการ
4. บทบาทด้านการพัฒนาและประสานงานของครูโครงการ ศศช. นั้น ควรได้กำหนดขอบเขตและบทบาทให้ชัดเจนว่าการปฏิบัติงานจะสามารถประสานงานได้เพียงใด ระดับไหน ทั้งนี้เพราะครูโครงการ ศศช. นั้น ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่เป็นข้าราชการโดยแท้จริง
5. การนิเทศติดตามผลจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ควรจัดติดตามผลอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านของโครงการ ศศช. เนื่องจากโครงการ ศศช. เป็นโครงการใหม่ทดลองหารูปแบบที่เหมาะสม จึงยังมีปัญหาต่าง ๆ ที่น่าจะให้ความสนใจและเร่งรีบแก้ไขให้บทบาทหน้าที่ของครูโครงการ ศศช. ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูโครงการ ศศช. ควรจะได้มีการวางหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม และมีความเที่ยงตรงให้มากขึ้น เพื่อทราบผลของการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ได้รูปแบบที่เหมาะสม เนื่องจากโครงการ ศศช. นั้น มีข้อจำกัดของ ชาวเขาหลายเผ่า ซึ่งแตกต่างกันไปทางด้านความเชื่อและประเพณี ภาษาของแต่ละเผ่า เพราะส่งผลต่อความจำเป็นในการปรับตัวของครูโครงการ ศศช. ด้วย
7. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่มีครูโครงการ ศศช. นั้น ควรจะได้ให้ความสำคัญโดยสร้างขวัญ กำลังใจและให้บริการแก่ครูโครงการ ศศช. ซึ่งเป็นตัวแทนของศูนย์ฯ จังหวัด ในการออกปฏิบัติงานภาคสนาม ดังนั้นเกี่ยวกับเงินเดือนค่าจ้างและเงินงบประมาณต่าง ๆ ไม่ควรจะล่าช้าเพื่อจะได้เกิดความคล่องตัว สำหรับผู้ปฏิบัติงานภาคสนามให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
8. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่เกี่ยวข้องควรจะได้เน้นและเพิ่มด้านการประชาสัมพันธ์ หรือหาวิธีการใด ๆ ที่จะให้ชาวเขาได้ทราบได้เข้าใจ ยอมรับและเห็นประโยชน์ของการจัดการศึกษาตามโครงการ ศศช. ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งจะช่วยให้การทำงานของครู โครงการ ศศช. สามารถปฏิบัติงานในพื้นที่ภาคสนามได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น
9. ศึกษาปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานของครูโครงการ ศศช. ที่ได้บันทึกหรือรายงานแจ้งให้ทางโครงการ ศศช. รับรู้ ศูนย์ฯ จังหวัด ศูนย์ ภาคฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ควรจะได้เร่ร่อนนำมาพิจารณาแก้ไขและช่วยเหลือครูโครงการ ศศช. ที่ประสบปัญหาจากการปฏิบัติได้อย่างจริงจัง และรวดเร็วอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่รายงานเพื่อทราบ และให้ครุหาทางแก้ปัญหาเอง เพราะการศึกษาและทราบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ นั้น จะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนหารูปแบบที่เหมาะสมหรือวางหลักสูตรในการจัดอบรมสัมมนาครูโครงการ ศศช. ให้สามารถปฏิบัติงานในภาคสนามได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับกา ทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของชาวเขาในอนาคต

ในอนาคตควรจะได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ

1. ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการศึกษาและการพัฒนาในหมู่บ้านชุมชนชาวเขา
2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาทางวิทยุ และไปรษณีย์สำหรับชาวเขาผู้ลงทะเบียนเรียนตามโครงการ ศศช.
3. ศึกษาเกี่ยวกับผลการรับบริการด้านการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พ.ศ. 2524 ที่ส่งผลต่อความสามารถในการพูด อ่าน เขียน และความเข้าใจภาษาไทยของชาวเขา
4. การทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของชาวเขาในครั้งต่อไป ควรจะเป็นการทำวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้มีเวลาเข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามให้มากพอ และมีความเที่ยงตรงชัดเจน มีความสมบูรณ์ เพราะกิจกรรมชาวเขบางกิจกรรมต้องอาศัยการสังเกตพฤติกรรม ทั้งนี้เนื่องจากชาวเขามีภาษาพูดของแต่ละเผ่าตนโดยเฉพาะ และความเชื่อตลอดถึงประเพณีที่แตกต่างไปจากชาวไทยพื้นราบ การทำวิจัยที่จะได้ครอบคลุมเนื้อหาที่สมบูรณ์จึงควรจะเป็นการทำวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับเรื่องของชาวเขา